

Enerģētikas drošības jēdziens Latvijā: liberālisma starptautisko attiecību teorijas perspektīva

Arvils Zeltiņš

*Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra,
Politikas zinātnes programma, Latvija*

Ievads. Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, apvienojumā ar energoresursu cenu pieaugumu pasaulē pēdējā desmitgadē, Latvijas iekšpolitikajā diskursā bieži sastopams jēdziens ir “enerģētikas drošība”. Šis jēdziens atspoguļots dažādu Latvijas valdību dokumentos un enerģētikas nozares stratēģijās, par to uzrakstīta virkne publikāciju gan Latvijā, gan ārpus mūsu valsts robežām. Vienlaikus enerģētikas drošība Latvijā un arī Eiropas Savienībā nav tikai 21. gadsimta fenomens, kas jāsaista tikai ar atkarību no Krievijas dabasgāzes. Jēdziena pirmsākumi meklējami, sākot ar Pirmo pasaules karu, kad militārajā stratēģijā pieejai energoresursiem bija būtiska nozīme.

Dažādos laika posmos enerģētikas drošības jēdziens piedzīvojis transformācijas, tomēr līdz šim Latvijā nav pētījumu, kā arī konceptuālu vērtējumu, kuros tiktu analizēta šī jēdziena nozīme, ņemot vērā mūsu valsts savdabīgo ekonomisko, sociālo un politisko situāciju. Tradicionāli enerģētikas drošība tiek saistīta ar stabilām energoresursu piegādēm un cenām, taču Latvijas gadījumā jāņem vērā arī sociālie faktori (energoresursu cenas patērētājiem), vēsturiskie apsvērumi (Latvijas energosistēmas veidošanās uz PSRS energosistēmas bāzes), kā arī iekšējā tirgus specifika (interesu grupas).

Kā empīriskā bāze teorētiskā jēdziena skaidrošanai tiks izmantota Latvijas enerģētikas politikas veidošana, sākot ar neatkarības atjaunošanu un beidzot ar aktuālākajiem Latvijas un Baltijas mēroga enerģētikas projektiem: sašķidrinātās dabasgāzes termināli, Visaginas atomelektrostaciju un gāzes tirgus liberalizāciju. Tiks aplūkots arī Krievijas dabasgāzes koncerna *Gazprom* faktors Latvijas enerģētikas drošības jēdziena formulēšanā. Būtisks elements ir arī tas, ka Latvijai pašai nepietiek savu energoresursu, lai nodrošinātu pašpietiekamu energosistēmu. Tādējādi energoresursus nākas eksportēt no citām valstīm, galvenokārt no Krievijas.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir skaidrot jēdziena “enerģētikas drošība” nozīmi Latvijā, izmantojot liberālisma starptautisko attiecību teorijas uzstādījumus. Kā darba galvenās metodes tiks izmantotas dokumentu, zinātnisko rakstu un periodikas analīze. Kā teorētiskā perspektīva tiks izmantota liberālisma attiecību teorija, galvenokārt akcentējot tādu liberālisma pamatelementu kā “miers” un “sadarbība” nozīmi. Šī teorija precīzāk raksturo mijiedarbību starp politiskajiem aktoriem un interešu grupām, kuras spēlē galveno lomu Latvijas enerģētikas politikas veidošanā.

Secinājumi. Secinājumu daļā tiks atspoguļots īss kopsavilkums par enerģētikas drošības jēdziena nozīmi Latvijā un būtiskākajiem elementiem, kas to veido. Autors centīsies formulēt jēdziena definīciju, kas balstās liberālisma starptautisko attiecību teorijā un ir piemērota Latvijas situācijai.